

JACEK NOWAK SAC

WODA ŚWIĘCONA

Woda pojawia się w kontekście religijnym nie tylko w chrześcijaństwie. Zanurzenie się w niej oznacza oczyszczenie. Stąd w hinduizmie znaczenie ma rzeka Ganges, dla Egipcjan – Nil, a dla Hebrajczyków – rzeka Jordan. Natomiast w chrześcijaństwie woda święcona zawiera w sobie symbol zbawienia i konsekwencji z nim związanych.

Mówiąc o wodzie święconej (czy raczej, używając nowego określenia, błogosławionej), nie sposób nie dostrzec powiązań z wodą chrzcielną, aczkolwiek chodzi bardziej o wodę nie związaną wprost z sakramentem chrztu świętego.

1. HISTORIA

Pierwsze świadectwa o błogosławieństwie wody pochodzą ze Wschodu z III wieku¹ W *Euchologionie* Serapiona (IV-V wiek) znajdują się obrzędy z Egiptu, wśród których występują modlitwy błogosławieństwa wody² Na Zachodzie natomiast pojawiają się formularze błogosławieństwa wody, które są pochodzenia galikańskiego i wizygockiego³ Po IV wieku do wody zaczęto dodawać sól. Łączenie tych dwóch elementów nawiązywało do nakazu Elizeusza: „«Przynieście mi nową misę i włożcie w nią sól». I przynieśli mu. Wtedy poszedł do źródła wody, wrzucił w nie sól i powiedział: «Tak mówi

---

Dr hab. JACEK NOWAK SAC, prof. UKSW – Katedra Teologii Liturgii na Wydziale Teologicznym UKSW; adres do korespondencji: ul. Pszczyńska 39/41, 03-548 Warszawa.

¹ M. Walsh. *Il grande libro delle Devozioni Popolari*. Casale Monferrato 2000 s. 15.

² A. G. Martimort. *La Chiesa in preghiera*. T. 3: *I sacramenti*. Brescia 1987 s. 296.

³ Tenże. *La Chiesa in preghiera*. T. 1: *Principi della liturgia*. Brescia 1987 s. 223.

Pan: Uzdrawiam te wody, już odtąd nie wyjdą stąd ani śmierć, ani niepłodność». Wody więc zostały uzdrowione” (2 Krl 2, 20-22)⁴

W okresie VI-VII wieku formularze błogosławieństw wody występują w sakramentarzu Gelazjańskim (GeV): dla pokropienia domów (GeV 1556-1565), w egzorcyzmach przeciw błyskawicom (GeV 1568). Papież Grzegorz Wielki (590-604) zaś nakazywał pokropienia wodą święconą świątyń pogańskich, zanim będzie w nich sprawowany kult chrześcijański⁵

W VIII wieku rozwija się poświęcenie wody przed główną Mszą świętą (tzw. sumą) i pokropienie wiernych. Śpiewano wtedy Ps 51 oraz antyfonę „Asperges me”⁶

Pontyfikał rzymsko-germański (z X wieku) zawiera liczne błogosławieństwa pochodzenia franko-germańskiego. Na tej księdze wzorowały się również inne. Wśród różnych formularzy były także odnoszące się do błogosławieństwa wody oraz posługiwania się nią do pokropień⁷ Podobne były także w *Rytuale Rzymskim* z 1614 r. i występują obecnie, tyle że w odnowionej wersji, w księgach liturgicznych, które ukazały się po Soborze Watykańskim II.

2. TYPOLOGIA BIBLIJNA

Woda w Piśmie świętym zyskuje wymiar soteriologiczny. Już w opisie stworzenia przy występującym chaosie pojawia się stwierdzenie, że „Duch Boży unosił się nad wodami” (Rdz 1, 2). To Boże podporządkowanie wody wskazuje na królowanie Boga, który „unosi się nad wodami” (Rdz 1, 2). On ją porządkuje i panuje nad nią (por. Ps 93, 3-4; 46, 3 n.)⁸ Psalmista ukazuje również wymiar transcendentny wody, którą dotyka interwencja Boga (Ps 104, 3-8)⁹ Debora w pieśni pokazuje potęgę Jahwe: „Kropiły niebios, chmury kropiły wodą. Góry dżdżem ociekały przed obliczem Pana” (Sdz 5, 4-5). Stąd dostrzega się, iż Stary Testament widział w wodzie, która opada na ziemię, dobroć i błogosławieństwo Boga. W opadach deszczu człowiek

⁴ Tamże; por. J. J. K o p e ć. *Błogosławieństwa w polskiej tradycji religijnej*. „Roczniki Teologiczne” 45: 1998 z. 8 s. 224.

⁵ W a l s h, jw. s. 14-15.

⁶ M. K u n z l e r. *Liturgia Kościoła*. Poznań 1998 s. 232.

⁷ M a r t i m o r t, jw. t.3 s. 298.

⁸ Por. S. Ł a c h. *Księga Psalmów. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy*. Poznań 1990 s. 255, 407-408.

⁹ Por. tamże s. 444.

czasów starotestamentalnych rozumiał, co to znaczy woda bieżąca. Dzięki temu uzyskiwał obraz „wody żywej”, która stawała się symbolem Mądrości i Ducha Bożego. W tym znaczeniu prorok Ezechiel podaje: „Pokropię was czystą wodą, abyście się stali czystymi, i oczyszczę was od wszelkiej zmyzy i od waszych bożków. I dam wam serce nowe i ducha nowego tchnę do waszego wnętrza [...]. Ducha mojego chcę tchnąć w was [...], uwolnię was od wszelkiej nieczystości waszej” (Ez 36, 25-26. 27. 29)¹⁰

Znaczenie mocy oczyszczenia przez wodę zostało już opisane w Księdze Kapłańskiej (rozd. 11-16). Jeśli chodzi o obmywanie rąk przed jedzeniem lub modlitwą, to owe oczyszczenia nie dotyczą tylko higieny, lecz kryją w sobie także aspekt oczyszczenia moralnego. Stąd w wodzie można dostrzec również symbol życia i śmierci.

Historia Potopu (Rdz 6-8) pokazuje oczyszczenie z grzesznego stworzenia i wybawienie rodziny Noego, dlatego wody Potopu stają się obrazem chrztu (por. 1 P 3, 20-21) oczyszczającego z grzechu. Przejście przez Morze Czerwone uwalnia Izraelitów z niewoli egipskiej (Wj 14, 15-31).

Wspomnienie tutaj starotestamentalnej typologii chrzcielnej jest o tyle uzasadnione, ponieważ – jak będzie później ukazane – pokropienia w obecnej liturgii Kościoła często odwołują się do wody sakramentu chrztu.

Warto jednak pozostać przy historii Izraela, tułającego się po pustyni. Ważnym wydarzeniem stało się wyprowadzenie wody ze skały (Wj 17, 1-7). Tradycja Starego Testamentu nie traktowała tego wydarzenia wyłącznie jako wody naturalnej, która miała tylko zaspokoić pragnienie, ale upatrywała w nim znak życia, które Bóg przynosi swojemu ludowi (por. Ez 36, 24-26). W tym kontekście Jeremiasz nazywa Boga „Źródłem żywej wody” (Jer 2, 13). Według Psalmów to sam Jahwe jest skałą (Ps 18, 3. 47; 28, 1; 42, 10; 78, 35; 92, 16; 94, 22). Stąd woda ze skały zwraca uwagę na panowanie Jahwe i podporządkowanie Jemu natury, ale zawiera także aspekt moralny dobrodziejstwa samego Boga¹¹

Aspekt moralny występuje również w wołaniu Psalmisty: „Pokrop mnie hizopem, a stanę się czysty, obmyj mnie, a nad śnieg wybieleję” (Ps 51, 9). Chociaż niektórzy bibliści chcieliby upatrywać w tym pokropieniu obrzęd oczyszczenia z trądu (por. Kpł 13, 4. 19 n.) lub z innych oczyszczeń (por. Wj

¹⁰ S. R o s s o. *Elementi naturali*. W: *Liturgia*. Red. D. Sartore, A. M. Triacca, C. Cibien. Milano 2001 s. 646.

¹¹ Por. B. P o n i ż y. *Reinterpretacja Wyjścia Izraelitów z Egiptu w ujęciu Księgi Mądrości*. Poznań 1991 s. 115-117.

14, 12; Lb 19, 6. 18), to jednak S. Łach twierdzi, że należy to wołanie rozumieć jako konwencjonalną formułę modlitwy¹²

Można powiedzieć, że w Starym Testamencie znaczenie wody przechodzi pewną ewolucję: od zewnętrznego do wewnętrznego oczyszczenia. Wydarzenie łączące Stary i Nowy Testament w rozumieniu symboliki wody dostrzec można w obrzędzie dokonywanym w Jordanie przez Jana Chrzciciela. Chrzest ten był dla nawrócenia i dla odpuszczenia grzechów (Łk 3, 3). Było to przygotowanie do zrozumienia tego, co przyniósł i tłumaczył Chrystus: „Jeśli się ktoś nie narodzi się z wody i Ducha, nie może wejść do królestwa Bożego” (J 3, 5). Chrzest zatem zanurzający człowieka w misterium paschalne Chrystusa daje mu życie w Bogu (Rz 6, 4-11). Jednakże św. Paweł stwierdza, że konsekwencją zanurzenia w wodzie chrztu wzywa człowieka do oddania się na służbę Bogu (Rz 6, 13). Słowa te pozwalają rozumieć odwoływanie się w czasie różnych współczesnych obrzędów liturgicznych, w czasie pokropień wodą święconą, do sakramentu chrztu.

Woda nabiera również wymiaru eschatologicznego. Św. Jan zanotował: „I ukazał mi rzekę wody życia, [...] wypływającą z tronu Boga i Baranka” (Ap 22, 1). Woda staje się zatem symbolem obietnicy życia w Niebieskim Jeruzalem¹³

3. ZNACZENIE TEOLOGICZNE

Chcąc zrozumieć znaczenie wody święconej, która nie jest wprost przeznaczona do sakramentu chrztu, lecz do innych czynności kultycznych, należy, jak się wydaje, wyjść od dwóch biblijnych wydarzeń. Pierwszym jest przejście przez Mrze Czerwone (Wj 14, 15-31), a drugim – wyprowadzenie wody ze skały (Wj 17, 1-7). W obu tych wydarzeniach Bóg objawia się jako Ten, któremu jest podporządkowana natura: rozstępuje się na dwoje morska fala, tworząc suchą ziemię (Wj 14, 16. 21), oraz wytryska woda ze skały (Wj

¹² Ł a c h, jw. s. 276. Hizop jest to krzaczaste ziele o aromatycznych liściach (odmiana majeranku). Prawdopodobnie z tego ziele sporządzano kropidło do skrapiania wodą oraz krwią ofiarowanych zwierząt na znak uwolnienia od grzechów (por. Wj 12, 22; Lb 19, 6-). Tamże; por. M. Lurker. *Słownik obrazów i symboli biblijnych*. Poznań 1989 s. 67 n. Hizop zatem stanowi „prototyp” współczesnego kropidła, używanego w liturgii do różnego rodzaju pokropień wodą święconą.

¹³ Por. A. J a n k o w s k i. *Apokalipsa świętego Jana. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*. Poznań 1959 s. 283.

17, 6). W obu przypadkach Jahwe pokazuje swoją dobroć, a ponadto w pierwszym następuje również oczyszczenie od zła, czyli od tego, co nie należy do Boga. W tym kontekście można zrozumieć sens błogosławieństwa wody. Staje się ona, dzięki modlitwie odmówionej nad nią, symbolem (ale nie znakiem)¹⁴ obiecaney pomocy Boga, Jego łaski i zawartego z Nim przymierza¹⁵. Należy jednak pamiętać, że przymierze zawarte przez Chrystusa jest przymierzem wiecznym (por. Jer 32, 40; Hbr 13, 20), co sprawia, że symbol wody nabiera również wymiaru eschatologicznego: „Pragnącemu dam darmo pić ze źródła wody życia” (Ap 21, 6). Wynika stąd wniosek, że woda stanowi obraz łaski, jaką otrzymuje człowiek poprzez sakramenty czy sakramentalia Kościoła, a w wieczności będzie nią sam Bóg, który jest „Źródłem wody życia” (Jer 2, 13; Ap 21, 6)¹⁶.

Kościół, posługując się wodą święconą, pragnie pokazać człowiekowi drogę uświęcenia, a zarazem uwielbienia Boga (por. KL 61). Dlatego Romano Guardini (1885-1968) wyjaśniał celowość błogosławieństwa wody:

Poświęcając wodę, Kościół oczyścił ją od drzemiących w niej ciemnych mocy. Nie jest to jedynie próżny frazes! Kto ma duszę wrażliwą, ten już odkrył ów czar siły natury, jaki nieraz bije z wody. W naturze, w całym jej bogactwie i pięknie kryje się też coś złego, coś demonicznego. Przytępiająca duszę kultura miejska sprawiła, że człowiek tak często nie ma wcale wycucia w tym względzie. Ale Kościół wie o tym dobrze, przeto „oczyszcza” wodę z wszelkich czynników wrogich Bóstwu, „poświęca” ją i modli się do Boga, by ją uczynił narzędziem swej łaski¹⁷.

Tak więc stosowanie wody do pokropienia człowieka przypomina mu jego własny chrzest, natomiast pokropienie rzeczy materialnych wskazuje na używanie ich przez ludzi wierzących w celu własnego uświęcenia, a tym samym uświęcenia Boga.

4. WYKORZYSTANIE W LITURGII

W celebracji liturgicznej symbol wody święconey wspomina rzeczywistość chrztu i ją aktualizuje.

¹⁴ Por. J. N o w a k. *Apostolski wymiar liturgii*. Poznań 1999 s. 134-140.

¹⁵ Por. *Wprowadzenie teologiczne i pastoralne* nr 6. W: *Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. T. 1. Katowice 1994 s. 12.

¹⁶ Por. J a n k o w s k i, jw. s. 276.

¹⁷ R. G u a r d i n i. *Znaki święte*. Wrocław 1987 s. 48.

Pokropienie przed Mszą świętą

Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego (OWMR) z 2002 r. stwierdza, że w niedziele, zwłaszcza w Okresie Wielkanocnym może być stosowany obrzęd błogosławieństwa wody i pokropienia nią, zamiast aktu pokutnego (OWMR nr 51).

Dwie alternatywne formuły błogosławieństwa wody poza Okresem Wielkanocnym w sposób pośredni odwołują się do chrztu, dostrzegając w wodzie symbol oczyszczenia z grzechów i zadatek życia wiecznego¹⁸ Natomiast formuła przeznaczona na Okres Wielkanocny zawiera część anamnetyczną, odwołującą się do dzieła stworzenia (Rdz 1, 1), wyjścia z Egiptu (Wj 14, 15-31), wyprowadzenia wody ze skały (Wj 17, 1-7), prorockiej zapowiedzi znaku nowego przymierza (Ez 36, 25 nn.) i chrztu Chrystusa w Jordanie (Mt 3, 13-17; Mk1, 6-11; Łk 3, 21-22). W końcowej części modlitwa wskazuje na wodę, która jest przypomnieniem chrztu¹⁹ Formuła ta, z małą zmianą w pierwszym zdaniu, stanowi również modlitwę błogosławieństwa wody w liturgii chrzcielnej Wigilii Paschalnej²⁰

Obrzęd pokropienia przed Mszą świętą, wspominając chrzest, akcentuje, że członkowie zgromadzenia liturgicznego poprzez pierwszy sakrament inicjacyjny zostali wprowadzeni w kapłaństwo powszechne (1 P 2, 5. 9-10) i dzięki temu mogą w pełni celebrować Najświętszą Ofiarę.

Poświęcenie kościoła

Obrzęd błogosławieństwa wody i pokropienia ludzi oraz ścian wskazuje na chrzest, poprzez który człowiek zaczyna tworzyć Mistyczne Ciało Chrystusa, a kościół jako budowla jest symbolem Kościoła – Ludu Bożego (por. 1 P 2, 5). Zresztą sama formuła wyjaśnia tę rzeczywistość: „Uświęć tę wodę swoim błogosławieństwem, aby pokropienie nas i ścian tej świątyni było znakiem przypominającym sakrament chrztu, w którym obmyci z grzechu, staliśmy się w Chrystusie świątynią Twojego Ducha”²¹

¹⁸ *Mszał Rzymski dla diecezji polskich*. Poznań 1986 s. (2)-(3); *Missale Romanum*. Editio typica tertia. Typis Polyglottis Vaticanis 2002 s. 1249 n.

¹⁹ *Mszał Rzymski* s. (3); *Missale Romanum* s. 1250.

²⁰ *Mszał Rzymski* s. 177-178; *Missale Romanum* s. 369-371.

²¹ *Obrzędy poświęcenia kościoła* nr 48. W: *Obrzędy poświęcenia kościoła i ołtarza*. Katowice 2001 s. 47.

Sakrament namaszczenia chorych

Pokropienie wodą święconą, jako obrzęd sakramentalny, występuje przy Komunii chorych (nr 57), w obrzędach wstępnych namaszczenia chorych, chociaż tutaj nie zastępuje aktu pokutnego (nr 91; por. nr 93) i przy Wiatyku (nr 127; por. nr 130)²²

Dla tych trzech obrzędów jest jedna i ta sama formuła wypowiedziana podczas pokropienia. Odwołuje się ona do chrztu i przynależności do Chrystusa, który dokonał odkupienia człowieka przez swoją mękę i zmartwychwstanie. Stąd chrzest zostaje ukazany w aspekcie misterium paschalnego Chrystusa, w które człowiek jest włączony.

Egzorcyzmy

W obrzędach egzorcyzmu pobłogosławiona woda oznacza przypomnienie oczyszczenia otrzymanego we chrzcie, ale równocześnie jest obroną kuszonego przed zasadzkami nieprzyjaciela²³. Te treści są zawarte w modlitwie błogosławieństwa wody²⁴. Dwie alternatywne formuły stosowane podczas pokropienia mówią: 1° w formie prośby, aby woda przyczyniła się do życia i zbawienia; 2° o pamiętce chrztu i misterium paschalnym Chrystusa²⁵.

Pogrzeb

Pokropienie przypomina wszczepienie przez chrzest w życie wieczne²⁶. W samym obrzędzie pokropienia występuje trzykrotnie: 1° w domu zmarłego²⁷, 2° w czasie ostatniego pożegnania w kościele²⁸, 3° przy grobie²⁹. Pierwsze pokropienie nie ma formuły słownej, natomiast formuła drugiego wprost wspomina chrzest, a formułę trzeciego stanowi prośba: „Niech Bóg da tobie pić ze źródła wody życia” (por. Ap 21, 6).

²² *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*. Katowice 1980.

²³ *Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*. Katowice 2002 nr 21.

²⁴ *Obrzędy egzorcyzmu większego* nr 41-43. W: *Egzorcyzmy i inne modlitwy błagalne*.

²⁵ Tamże nr 44. Druga formuła jest identyczna jak podczas obrzędów przy chorych (wersja łacińska jest ta sama, natomiast w języku polskim występuje nieznaczna różnica).

²⁶ *Obrzędy pogrzebu dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. Katowice 1978 nr 10.

²⁷ *Obrzędy pogrzebu* nr 44.

²⁸ Tamże nr 65.

²⁹ Tamże nr 75.

Błogosławieństwa

Przy niektórych błogosławieństwach występuje także pokropienie wodą pobłogosławioną. Przy błogosławieństwie rzeczy odnoszących się do kultu pokropienie wskazuje na człowieka, który poprzez sakrament chrztu został powołany do kultu „w Duchu i prawdzie” (J 4, 24). Natomiast przy błogosławieństwie rzeczy materialnych, którymi się człowiek posługuje w swoim codziennym życiu, pokropienie wspomina chrzest, poprzez który człowiek został powołany do współpracy z Bogiem w dziele współstwarzania świata (por. Rdz 1, 28; KDK 36).

Pobożność ludowa

Czynienie znaku krzyża pobłogosławioną wodą przy wejściu do kościoła przypomina człowiekowi jego własny chrzest, tworzenie Kościoła – Ludu Bożego i powołanie do kultu. Natomiast wykonanie tego samego gestu przy opuszczaniu kościoła również przypomina chrzest, ale już jego konsekwencje w życiu, zadania wynikające z bycia chrześcijaninem, a więc dawanie świadectwa w świecie (np. por. DA 16).

Osoba wierząca wychodząc z domu czyni często także znak krzyża wodą pobłogosławioną. Ten gest symbolizuje prośbę skierowaną do Boga, aby roztaczał opiekę nad człowiekiem i strzegł go od wszelkiego niebezpieczeństwa – zarówno moralnego, jak i fizycznego³⁰. Tak jak „Duch Boży unosił się nad wodami” (Rdz 1, 2) w dziele stworzenia, tak dzięki wodzie pobłogosławionej, którą chrześcijanin wykonuje znak krzyża, Duch Boży ma unosić się nad tym człowiekiem i jego sprawami.

PODSUMOWANIE

Teologiczną podstawą symboliki wody pobłogosławionej jest zawsze rzeczywistość sakramentu chrztu. Ma ona szerokie zakorzenienie w tekstach biblijnych. Stąd przy wielu obrzędach, w których występuje, stanowi przypomnienie chrztu, a więc włączenia człowieka w misterium paschalne Chrystusa oraz w Kościół. Ponadto stosowana w obrzędach błogosławieństw uświadamia osobie wierzącej odpowiedzialność za świat, która jest konsekwencją wszczęcia w historię zbawienia, w której człowiek nie jest „wi-

³⁰ Por. *Modlitwy błogosławieństwa wody*. W: *Obrzędy błogosławieństw* t. 2 nr 1093-1095.

dzem”, lecz „bohaterem” Stąd też wynikają konkretne zadania związane z kultem, rozumieniem Opatrzności Bożej, a także z uświadomieniem sobie uczestnictwa w dziele współtworzenia świata. Woda święcona (pobłogosławiona) używana w pobożności ludowej sprzyja umacnianiu wiary i przekonania, że człowiek w każdym momencie życia chodzi w obecności Boga.

BIBLIOGRAFIA

- Czerwik S.: Teologia odnowionych błogosławieństw. „Roczniki Teologiczne” 45:1998 z. 8 s. 193-202.
- Fostner D.: Świat symboliki chrześcijańskiej. Warszawa 1990.
- Kuhne A.: Segni e Simboli nel culto e nella vita. Milano 1988.
- Kunzler M.: Liturgia Kościoła. Poznań 1999.
- Nowak A. J.: Symbol. Znak. Sygnał. Lublin 1994.
- Nadolski B.: Liturgika. T. 1: Liturgika fundamentalna. Poznań 1989.

HOLY WATER

Summary

Mentioning in the introduction the significance of water in various religions, and first of all in Christianity, the author remarks that it is not just the baptismal water that is meant here, but the blessed water used in other rites, albeit still connected with the sacrament of Christian initiation.

Part I of the article shows the history of the blessing of water and its use in the Church, which starts as early as the 3rd century in the East. Part II discusses the Biblical typology of water. The starting point is the work of creation. The first events are presented during which sprinkling with water is used. Part III is concerned with the theological significance of water. Two Old Testament events are the basis here: the passage through the Red Sea (Ex 14:15-31) and getting water out of the rock (Ex 17:1-7). Developing the thought the author leads to showing God as the “source of living water” Owing to this, water used for sprinkling reminds one his own baptism, and with material things it points to using them in order to sanctify the person. In Part IV the rites are discussed in which blessed water is used, i.e. sprinkling before the Holy Mass, consecration of a church, anointment of the sick, funerals, blessings, and acts of popular piety. In conclusion the author states that holy water favors consolidation of faith.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: błogosławieństwo, pobożność ludowa, pokropienie, symbol, woda.

Key words: blessing, popular piety, sprinkling, symbol, water.